

Zhodnocení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 09.10.1986, sp. zn. Cpj 35/86, ECLI:CZ:NS:1986:CPJ.35.1986.1

Číslo: 18/1987

Právní věta: K některým ustanovením zákona o soudních poplatcích a vyhlášky, kterou se tento zákon provádí.

Soud: Nejvyšší soud ČSR

Datum rozhodnutí: 09.10.1986

Spisová značka: Cpj 35/86

Číslo rozhodnutí: 18

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Zhodnocení

Hesla: Bezpodílové spoluvlastnictví manželů, Cena, Doručování soudem, Lhůty, Manželství - rozvod, Národní výbory, Odvolání, Organizace socialistické, Platební rozkaz, Poplatky soudní, Posudek znalecký, Právo osobního užívání pozemku, Prokurátoři, Rozhodnutí soudu, Smír soudní, Výkon rozhodnutí, Zpětvzetí návrhu na zahájení řízení, Zpětvzetí žaloby

Předpisy: 147/1984 Sb. 151/1984 Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Dne 1. 1. 1985 nabyly účinnosti zákon č. 147/1984 Sb., o soudních poplatcích, a vyhláška č. 151/1984 Sb., kterou se tento zákon provádí /1/. Potřeba shrnout dosavadní zkušenosti soudů z používání uvedených předpisů, zjistit, zda se vyskytují sporné výkladové otázky, a řešit v zájmu správného sjednocení soudní praxe tyto otázky, vedla k tomu, že občanskoprávní kolegium Nejvyššího soudu ČSR provedlo zhodnocení toho, jak soudy tyto uvedené předpisy používají.

K uplatňování ustanovení zákona o soudních poplatcích

K výkladu ustanovení § 3 odst. 1:

Cena nemovitosti jako základ poplatku

Soudy vyměřují soudní poplatek z ceny nemovitosti uvedené navrhovatelem v návrhu nebo v jeho doplnění učiněném k výzvě soudu, přičemž navrhovatel pro tento účel uvede cenu tak, aby odpovídala cenovým předpisům nebo poslednímu znaleckému posudku, který má k dispozici.

Po zjištění ceny nemovitosti v průběhu řízení na základě důkazu provedeného znaleckým posudkem soudy doměřují soudní poplatek, popřípadě přeplatek vracejí. K doměření soudního poplatku je třeba

přístupovat již v průběhu řízení, ihned jakmile soud zjistí, že cena nemovitosti je vyšší než cena uvedená v návrhu na zahájení řízení. V tom případě k tomu použijí vzor č. 4 k občanskému soudnímu řádu 2) . Jestliže soud opomene uložit navrhovateli, aby zaplatil poplatek, popřípadě opomene předepsat doplatek, nelze tuto povinnost v rozsudku uložit přímo odpůrci. Ustanovení § 4 odst. 2 zákona o soudních poplatcích se na tento případ nevztahuje a není možno ho použít ani analogicky. Poplatníkem totiž zůstává navrhovatel, který za podmínek uvedených v ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř. nárok na náhradu nákladů řízení. V rámci úhrady nákladů řízení mu lze přiznat též náhradu soudního poplatku (§ 137 o. s. ř.), a to přesto, že ho dosud nezaplatil (nebo nezaplatil v plné výši). 3)

V případě, že navrhovatel ani k výzvě soudu neuvede cenu nemovitosti pro účely vyměření soudního poplatku, určí ji soud pro tyto účely v souladu s cenovými předpisy (ustanovení § 2 odst. 1 vyhlášky č. 151/1984 Sb.). Není správné ustanovovat znalce ihned po zahájení řízení jen pro účely vyměření soudního poplatku.

Úhrada za zřízení práva osobního užívání pozemku nebo úhrada vyplývající z vypořádání tohoto práva jako základ poplatku

Výklad ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 147/1984 Sb. nečiní soudům potíže ani v případech, kdy je předmětem poplatného úkonu právo osobního užívání pozemku; správně započítávají do základního soudního poplatku též úhrady za jeho zřízení, popřípadě úhradu vyplývající z vypořádání tohoto práva.

Cena příslušenství

Většina soudů postupuje podle dosavadní právní úpravy a k ceně příslušenství přihlížejí jen tehdy, je-li samo předmětem poplatného úkonu. Tuto praxi je třeba i při nedostatku výslovné právní úpravy považovat za správnou. Propočet základu poplatku v těchto případech by byl obtížný a mnohdy vůbec neproveditelný, protože výše příslušenství zpravidla v době vzniku poplatkové pohledávky není známa.

Jestliže je příslušenství pohledávky samo předmětem poplatného úkonu a je již v době vzniku poplatkové povinnosti známa jeho výše, vyměří se soudní poplatek podle položky 1 písm. a) sazebníku soudních poplatků (přílohy k vyhlášce č. 151/1984 Sb. /4/). Jinak je třeba stanovit základ pro vyměření poplatku podle ustanovení § 3 odst. 2 zákona o soudních poplatcích a ustanovení § 2 odst. 2 vyhlášky vydané k jeho provedení a poplatek vyměřit podle téže položky.

Nesprávně proto okresní soud v Berouně ve věci sp. zn. 4 C 149/85, v níž se žalobce domáhal zaplacení 3 úroků z částky 3000,- Kčs za dobu od 25. 6. 1984 do zaplacení, vyměřil soudní poplatek podle položky 1 písm. b) sazebníku soudních poplatků. Šlo tu totiž o nárok na zaplacení úroků z prodlení z částky přisouzené pravomocným rozsudkem téhož soudu, která podle tvrzení žalobce v době podání žaloby, požadující zaplacení úroků, nebyla ještě zaplacená.

K výkladu ustanovení § 3 odst. 3:

I za účinnosti nové právní úpravy soudních poplatků je nutno vycházet z toho, že ke společným dluhům manželů se při stanovení základu soudního poplatku v řízení o vypořádání jejich bezpodílového spoluvlastnictví nepřihlíží a že se tedy výše dluhu neodpočítá od ceny všech věcí a ostatních hodnot, které jsou podle citovaného ustanovení základem poplatku. 5)

Nesprávně proto okresní soud Plzeň-sever ve věci sp. zn. 5 C 33/85 při stanovení základu poplatku odečetl od ceny věci v bezpodílovém spoluvlastnictví účastníků nezaplacený dluh ze smlouvy o půjčce, ze které byli zavázáni oba účastníci.

K výkladu ustanovení § 3 odst. 4:

Podle předchozí právní úpravy soudních poplatků byla základem poplatku v řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví „cena podílu žádaného navrhovatelem“, zatímco nyní je základem poplatku „cena věci nebo její části žádané navrhovatelem“.

Ze znění ustanovení § 3 odst. 4 zákona o soudních poplatcích je nutno dovodit, že v případě, kdy se navrhovatel domáhá zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví reálným rozdělením společné věci (vydělení svého dosavadního ideálního podílu), nebo tam, kde se domáhá zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví prodejem společné věci a rozdělením výtěžku, je základem poplatku cena části žádané navrhovatelem. V těchto případech totiž podílový spoluvlastník může žádat jen svůj podíl či jeho cenu. Obdobně platí, podává-li návrh několik spoluvlastníků proti zbývajícím spoluvlastníkům.

Jestliže se navrhovatel domáhá zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, přikázáním celé věci do svého výlučného vlastnictví, je základem soudního poplatku cena celé věci bez ohledu na výši spoluvlastnického podílu navrhovatele.

Jestliže však navrhuje, aby věc byla přikázána ostatním spoluvlastníkům, a sám požaduje cenu odpovídající výši jeho spoluvlastnického podílu, je základem poplatku cena výše jeho podílu. Obdobně to platí, jestliže návrh podává více spoluvlastníků.

Vypořádání v širším slova smyslu

Jestliže navrhovatel uplatní nárok na provedení širšího vypořádání podílového spoluvlastnictví, je třeba základ soudního poplatku za návrh zvýšit o částku požadovanou z tohoto důvodu. Jestliže uplatní takový nárok odpůrce vzájemným návrhem, vyměří se mu poplatek z tohoto vzájemného návrhu.

K výkladu ustanovení § 4 odst. 1 písm. a):

Je-li více navrhovatelů a jestliže uplatňují právo, mají povinnost zaplatit soudní poplatek společně, přestože tohoto výrazu není v uvedeném ustanovení výslovně použito. Správnost tohoto závěru je nutno dovodit ze souvislosti se zněním ustanovení § 4 odst. 3 zákona o soudních poplatcích, podle něhož vznikne-li více poplatníků podle odstavce 1 tohoto ustanovení povinnost zaplatit poplatek společně, platí jej společně a nerozdílně. Na to, že přichází v úvahu více poplatníků, lze usuzovat pouze z toho, že v ustanovení § 4 odst. 1 písm. a) zákona o soudních poplatcích se v závorce uvádí „navrhovatelé“, tedy že se předpokládá více poplatníků. Že potom musí tito poplatníci platit poplatek společně, je nutno dovodit z toho, že uplatňují společné právo. Na podporu tohoto závěru svědčí i ta skutečnost, že v případě, kdy navrhovatelé uplatňují společné právo a každému poplatníku by bylo uloženo, aby zaplatil soudní poplatek odděleně, vytvořil by se nežádoucí procesní stav, kdy ohledně návrhu jednoho z navrhovatelů, který poplatkovou povinnost nesplnil, by mělo být řízení zastaveno (srov. ustanovení § 8 odst. 1, 2 zákona o soudních poplatcích), kdežto ohledně návrhu toho navrhovatele, který poplatkovou povinnost splnil, by v řízení mělo být pokračováno.

Soudy proto správně vykládají ustanovení § 4 odst. 1 písm. a) zákona o soudních poplatcích tak, že tam, kde jde o více navrhovatelů, kteří uplatňují společné právo, vzniká i povinnost uhradit poplatek společně.

K výkladu ustanovení § 4 odst. 1 písm. b):

Soudy nepostupují při uplatňování tohoto ustanovení jednotně. Není jednotného názoru v tom, zda i za platnosti nového zákona o soudních poplatcích jde o povinnost účastníků smíru, uzavřeného ve

smírčím řízení podle ustanovení § 67 a násl. o. s. ř., zaplatit poplatek společně a nerozdílně, jak tomu bylo dříve podle výslovné úpravy zákona č. 116/1966 Sb., anebo zda jde o povinnost dělenou.

Podle ustanovení § 4 odst. 1 písm. b) zákona č. 147/1984 Sb. /6/ jsou poplatníky účastníci smíru uzavřeného ve smírčím řízení. Ani v tomto ustanovení není výslovně uvedeno, že jsou „společnými“ poplatníky. Přesto je nutno dovodit (s přihlédnutím k tomu, co již bylo uvedeno k ustanovení § 4 odst. 1 písm. a/ zákona o soudních poplatcích), že jsou poplatníky oba (popřípadě všichni) účastníci, neboť společně žádají o schválení uzavřeného smíru; vzniká jim tedy povinnost zaplatit poplatek společně.

Nesprávně proto např. obvodní soud pro Prahu 5 ve věcech vedených pod sp. zn. 5 Nc 651/85 a 5 Nc 661/85 nebo obvodní soud pro Prahu 6 ve věci vedené pod sp. zn. Nc 6/85 považoval za poplatníka je „navrhovatele“, kterému uložil, aby poplatek ze smíru zaplatil.

Obvodní soud pro Prahu 8 nesprávně považoval ve věci vedené pod sp. zn. Nc 12/85 povinnost účastníků smíru za povinnost dělenou a uložil jim, aby každý z nich zaplatil část soudního poplatku.

K výkladu ustanovení § 4 odst. 1 písm. c):

Oba účastníci řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů jsou nyní poplatníky soudního poplatku, kdežto bylo na rozhodnutí soudu, zda jimi budou oba účastníci nebo jeden z nich, jak výslovně upravovalo ustanovení § 4 odst. 1 písm. c) dříve platného zákona č. 116/1966 Sb.

Soudy vyměřují každému z účastníků poplatek ve výši 1 základu poplatku zjištěného podle ustanovení § 3 odst. 3 zákona č. 147/1984 Sb. Ustanovení § 4 odst. 1 písm. c) téhož zákona však nedává podklad pro takový postup. Podle tohoto ustanovení jsou totiž oba účastníci poplatníky. Návrh na zahájení řízení sice podává jeden z nich, ale uplatňuje jím vypořádání společných práv i povinností, což se projevuje také v tom, že rozsudek ve věci vydaný má povahu rozsudku označovaného „judicium duplex“, tedy rozsudku, v němž lze uložit povinnosti nejen odpůrci, ale i navrhovatele.

Důsledek toho, že jde o uplatnění společných práv obou účastníků, byť i jen jedním z nich, se pak projevuje i v tom, že poplatková povinnost nevzniká s podáním návrhu, ale až společně s rozhodnutím ve věci samé.

Proto se zřetelem k tomu, co již bylo uvedeno k ustanovení § 4 odst. 1 písm. a) zákona o soudních poplatcích, je nutno dovodit, že oba účastníci jako poplatníci mají povinnost zaplatit poplatek společně, a to ve výši 2 základu poplatku zjištěného podle ustanovení § 3 odst. 3 zákona o soudních poplatcích.

K výkladu ustanovení § 4 odst. 1 písm. d):

V řízení zahájeném na návrh prokurátora nebo národního výboru jsou poplatníky občan nebo organizace, jejichž právo bylo tímto návrhem uplatněno, kteří jsou však zároveň osobně osvobozeni od poplatku (§ 10 odst. 2 písm. i/ zákona o soudních poplatcích). Jestliže je návrhu vyhověno, zaplatí poplatek nebo jen jeho odpovídající část podle výsledku řízení odpůrce, není-li též od poplatku osvobozen (§ 4 odst. 2, věta první, zákona o soudních poplatcích).

Pochybení bylo zjištěno u okresního soudu v Tachově ve věci sp. zn. 3 C 161/85, v níž byl soudní poplatek vyměřen organizaci, jejíž právo bylo návrhem okresního prokurátora uplatněno.

K výkladu ustanovení § 4 odst. 2:

Ustanovení § 4 odst. 2, věta druhá, zákona o soudních poplatcích upravuje nyní odlišně tzv. přenos

poplatkové povinnosti na odpůrce v případech, kdy navrhovatel je od soudních poplatků osvobozen a soud jeho návrhu vyhověl. Nesprávně ovšem některé soudy v řízení o rozvod manželství, jestliže byla navrhovatelka osvobozena od soudních poplatků, ukládají povinnost zaplatit poplatek odpůrci, což je v rozporu s nynější úpravou.

Správně však postupoval okresní soud Plzeň-město ve věci sp. zn. 21 C 281/85, když při částečném osvobození navrhovatelky (z jedné poloviny) v řízení o rozvod manželství neuložil odpůrci, aby zbývající část poplatku zaplatil.

V praxi některých soudů vznikají pochybnosti o tom, zda v těchto případech má rozhodnutí soudu obsahovat i výrok o tom, že povinnost zaplatit soudní poplatek se odpůrci neukládá nebo že stát nemá právo na zaplacení soudního poplatku z návrhu.

Názor na řešení této otázky je do určité míry ovlivňován předchozí právní úpravou, podle níž rozhodnutí soudu o tom, že se odpůrci povinnost zaplatit poplatek neukládá, bylo požadováno přímo zákonem č. 116/1966 Sb. Za platnosti nynější úpravy, podle níž tuto povinnost odpůrce nemá ve vyjmenovaných případech uvedených v ustanovení § 4 odst. 2, věta druhá, zákona o soudních poplatcích, a t přímo ze zákona, je uváděné rozhodnutí nadbytečné.

Jestliže je jeden z účastníků řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů rozhodnutím soudu osvobozen od soudních poplatků (§ 138 o. s. ř.), je třeba se zřetelem na ustanovení § 4 odst. 1 písm. c) a odst. 3 zákona o soudních poplatcích uložit neosvobozenému účastníku, aby zaplatil celý poplatek.

K výkladu ustanovení § 4 odst. 3:

V případech uvedených v ustanovení § 4 odst. 1 písm. b) a c) zákona o soudních poplatcích je třeba vždy použít odstavce třetího tohoto ustanovení, tj. že účastníci budou platit poplatek společně a nerozdílně; v případech uvedených v ustanovení § 4 odst. 1 písm. a) zákona o soudních poplatcích je tomu tak tehdy, půjde-li o více navrhovatelů, kteří budou uplatňovat společné právo.

Vypořádání mezi společnými poplatníky

Zákon o soudních poplatcích, ani vyhláška, kterou se tento zákon provádí, nestanoví, jakým způsobem se má více poplatníků mezi sebou vypořádat v případě, že poplatek zaplatil je jeden z nich (ať již dobrovolně nebo na základě soudního výkonu rozhodnutí).

Protože jde o finančně právní vztah, nelze analogicky použít ustanovení § 74 odst. 2 o. z. Řešení je třeba hledat v tom, že se bude zvažovat, jaký soudní poplatek by připadl na jednotlivého účastníka, jestliže by tu nebyla zákonem stanovena povinnost zaplatit poplatek společně. Např. bude-li v řízení o vypořádání podílového spoluvlastnictví základem poplatku cena části nemovitosti, kterou první navrhovatel vlastní třemi osminami a druhý navrhovatel jednou osminou, vypořádají se mezi sebou v tomto poměru. Při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví to bude podíl, který ze společného majetku vypořádáním účastník získá.

K výkladu ustanovení § 5 písm. b):

Podle ustanovení § 5 písm. b) zákona o soudních poplatcích vzniká poplatková povinnost schválením smíru ve smírčím řízení. Některé soudy v rozporu s uvedeným ustanovením (viz též poznámku 1 k položce 7 sazebníku soudních poplatků) účastníkům ukládají, aby soudní poplatek zaplatili již při podání návrhu na provedení smírčího řízení. V některých případech vybírají poplatek v průběhu smírčího řízení a z obsahu protokolu nelze zjistit, který účastník poplatek zaplatil.

K výkladu ustanovení § 5 písm. d):

Podal-li některý z účastníků řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví odvolání, vzniká poplatková povinnost ve smyslu ustanovení § 5 písm. d) zákona o soudních poplatcích uložením povinnosti zaplatit poplatek v souvislosti s rozhodnutím o věci. I pro zpoplatnění odvolání platí ustanovení § 4 odst. 1 písm. c) a odst. 3 zákona o soudních poplatcích. Povinnost zaplatit soudní poplatek podle ustanovení § 11, věta první, i se zřetelem na ustanovení § 5 písm. d) zákona o soudních poplatcích, ukládá odvolací soud.

Podle ustanovení § 11, věta druhá, zákona o soudních poplatcích nelze však vyloučit, pokud již nerozhodl o poplatku odvolací soud, aby tak učinil soud prvního stupně, neboť je rovněž příslušný o poplatku rozhodnout, protože je soudem, proti jehož rozhodnutí odvolání směřuje. To plyne ze zvláštní úpravy řízení o soudních poplatcích (§ 11 a násl. zákona o soudních poplatcích).

K výkladu ustanovení § 6:

Splatnost poplatku je stanovena (s výjimkou případů vyjmenovaných v tomto ustanovení) na dobu tří dnů od právní moci rozhodnutí, jímž byla povinnost zaplatit soudní poplatek stanovena nebo jímž byl schválen smír.

Toto ustanovení zákona o soudních poplatcích není však dodržováno a soudy stanoví často lhůty až do jednoho měsíce. Stanovení lhůty v rozhodnutí odchýlně od ustanovení § 6, věta třetí, zákona o soudních poplatcích je v rozporu s výslovným zněním zákona.

Na vůli soudu je však stanovení lhůty k dodatečnému zaplacení poplatku splatného podáním návrhu na zahájení řízení podle ustanovení § 8 odst. 1, věta před dvojtečkou, zákona o soudních poplatcích.

K výkladu ustanovení § 7 odst. 1:

Toto ustanovení představuje změnu proti úpravě podle dříve platného zákona č. 116/1966 Sb. v tom směru, že došlo ke zvýšení částky, jež může být zaplacená kolkovými známkami, a to ze 400,- Kčs na 1000,- Kčs (s výjimkami uvedenými v zákoně).

Výjimečně se v praxi soudů stane, že účastník sám opatří svůj návrh kolkovými známkami v celkové hodnotě vyšší, než je stanovených 1000,- Kčs, nebo naopak sám zašle odpovídající soudní poplatek na účet soudu složenkou, i když jde o částku nižší. Zákon o soudních poplatcích sledoval zvýšením hranice poplatku, který lze zaplatit kolkovými známkami, zjednodušení a zhospodárnění administrativy spojené s placením soudních poplatků a tím i zefektivnění výnosu poplatků. Proto je třeba dbát na dodržování toho, aby soudní poplatky byly placeny v případech stanovených zákonem kolkovými známkami. Je nežádoucí, aby místo toho byly placeny prostřednictvím pošty.

K výkladu ustanovení § 8 odst. 1, 2:

Soudy nepostupují jednotně v případech, v nichž je třeba doměřit soudní poplatek, zejména jestliže doplatek soudního poplatku činí nepatrnou částku, ačkoliv podle ustanovení § 8 odst. 2 zákona o soudních poplatcích se zřetelem na odstavec 1 téhož ustanovení soud řízení zastaví, není-li poplatek (splatný podáním návrhu na zahájení řízení) zcela splacen. V zájmu hospodárnosti řízení soudy ukládají povinnost doplatit soudní poplatek vzorem č. 4 o. s. ř. a současně nařizují jednání, aniž vyčkají zaplacení celého soudního poplatku, tedy včetně doměřeného doplatku. Takový postup je nesprávný. Je třeba trvat na tom, aby poplatek byl zaplacen zcela a vyzývat poplatníka i k zaplacení doplatku soudního poplatku vzorem č. 4a k občanskému soudnímu řádu.

K výkladu ustanovení § 8 odst. 3:

Pokud není soudní poplatek za sepsání návrhu zaplacen ihned při provedení tohoto výkonu, ukládá soud poplatníku jeho zaplacení vzorem č. 4 o. s. ř. a nikoliv vzorem č. 4a o. s. ř.

U okresního soudu v Trutnově bylo zjištěno ve věcech sp. zn. 5 C 970/85 a 5 C 971/85 pochybení, když v řízení o rozvod manželství bylo navrhovatelce povoleno osvobození od soudních poplatků do výše jedné poloviny, ale navrhovatelce byl zaslán vzor č. 4a o. s. ř. k zaplacení částky 290,- Kčs, tedy i za sepsání návrhu do protokolu.

Některé soudy na základě došlých podání nejasného obsahu sepisují s avrhovatelem doplnění návrhu do protokolu a poplatek za sepsání návrhu do protokolu a poplatek za sepsání návrhu v těchto případech někdy vybírají a jindy nikoliv.

V případě že dojde soudu nejasné podání, na základě něhož není možné ve věci jednat, je namístě postup podle ustanovení § 43 odst. 1 a 2 o. s. ř. Je tedy třeba navrhovatele řádně poučit, jak chyby podání odstranit, a poučit ho o následcích jejich neodstranění. Pokud by navrhovatel žádal, aby s ním byl řádný návrh na zahájení řízení sepsán soudem, bude namístě tento úkon zpoplatnit podle položky 20 sazebníku soudních poplatků (přílohy k vyhlášce č. 151/1984 Sb. /7/).

K výkladu ustanovení § 8 odst. 5:

U některých soudů se vyskytly pochybnosti, zda při zastavení řízení pro nezaplacení poplatku z návrhu zaniká i poplatková povinnost k zaplacení poplatku za sepsání návrhu, jestliže návrh byl sepsán u soudu, a poplatník nezaplatil ani jeden z poplatků.

Poplatková povinnost, která vznikla sepsáním návrhu na zahájení řízení do protokolu, nezaniká, a to ani když bylo řízení zastaveno pro nezaplacení soudního poplatku za návrh. Jde totiž o poplatek za jednotlivý úkon soudu, který již byl proveden. Tento závěr má oporu i ve srovnání znění ustanovení § 8 odst. 3 a odst. 5 zákona o soudních poplatcích; v prvním případě se výslovně stanoví, že řízení se nezastaví, jestliže poplatek za sepsání návrhu na zahájení řízení do protokolu nebyl zaplacen, zatímco při nezaplacení poplatku z návrhu je zastavení řízení namístě.

K výkladu ustanovení § 9 odst. 3:

Rozhodování o vrácení soudního poplatku

Při výkladu a používání tohoto ustanovení se vyskytly pochybnosti o tom, zda nesprávné rozhodnutí soudu, kterým byla povinnost zaplatit poplatek uložena (pokud bylo vydáno), musí být nejprve zrušeno nebo zda je možné vrátit poplatek kdykoliv (tedy např. tehdy, když při provádění poplatkové проверки bylo zjištěno nesprávné rozhodnutí o poplatku), aniž by toto rozhodnutí bylo zrušeno.

S ohledem na ustanovení § 159 odst. 3 a § 167 odst. 2 o. s. ř. není možné bez dalšího vrátit poplatek uložený nesprávným rozhodnutím, aniž toto rozhodnutí bylo předtím zrušeno. Jinak by totiž v takovém rozhodnutí byl i nadále podklad pro soudní výkon rozhodnutí. V té souvislosti vzniká otázka, zda rozhodnutí může zrušit sám soud, který je vydal. Ze znění první věty třetího odstavce ustanovení § 9 zákona o soudních poplatcích je nutno dovodit, že poplatek vrácen být musí a že soud může zrušit své vlastní rozhodnutí. Nebrání tomu ani ustanovení § 13 zákona o soudních poplatcích, podle něhož sice pro řízení ve věcech soudních poplatků platí obdobně občanský soudní řád 8) , avšak jen pokud zákon o soudních poplatcích nestanoví něco jiného. V tomto směru je ustanovením § 9 odst. 3 zákona o soudních poplatcích prolomena vázanost soudu svým vlastním rozhodnutím.

Pokud se tyto případy vyskytly, bylo o vrácení poplatků rozhodnuto bez návrhu.

Příslušnost soudu ke zrušení nesprávného rozhodnutí o soudním poplatku

Pro případ, že by nesprávné rozhodnutí soudu o soudním poplatku vydal odvolací soud, vyskytly se rozdílné názory na otázku, který soud má rozhodnout o jeho vrácení. Podle jednoho názoru by měl o vrácení poplatku v těchto případech rozhodovat rovněž odvolací soud vzhledem k ustanovení § 11, věta druhá (in fine) zákona o soudních poplatcích. Dokonce se vyskytly názory, že odvolací soud by měl v rámci odvolacího řízení rozhodnout vždy o vrácení poplatku, když zjistí, že jej měl vrátit již soud prvního stupně.

Podle ustanovení § 11 zákona o soudních poplatcích rozhoduje ve věcech poplatků orgán, který je příslušný provést poplatný úkon. Ve věcech poplatků ze řízení před odvolacím soudem rozhoduje soud, proti jehož rozhodnutí odvolání směřuje, pokud o poplatku nerozhodl odvolací soud. Toto ustanovení upravuje funkční příslušnost pro rozhodování ve věcech poplatků. Jestliže má zákon o soudních poplatcích v ustanovení § 9 odst. 3, věta druhá, zvláštní úpravu, podle níž o vrácení poplatku zaplaceného na základě nesprávného rozhodnutí rozhodne ten soud, který nesprávné rozhodnutí vydal, má tato zvláštní úprava přednost. Proto nesprávné rozhodnutí soudu prvního stupně, které nabylo právní moci, může zrušit a o navrácení poplatku rozhodnout zase jen soud prvního stupně. Nesprávné rozhodnutí odvolacího soudu o soudních poplatcích může být napraveno jen odvolacím soudem a nikoliv soudem prvního stupně.

K výkladu ustanovení § 9 odst. 4, věta první:

Podle ustanovení § 9 odst. 4, věta první, zákona o soudních poplatcích je třeba postupovat i v případech řízení o rozvod manželství, jestliže bylo odvolání zamítnuto pro opožděnost nebo nepřípustnost. V takových případech je třeba vrátit soudní poplatek, neboť jde o zvláštní úpravu proti případům vyjmenovaným v odst. 5 téhož ustanovení, které pamatuje na navrácení poplatku (jeho části) v důsledku zpětvzetí návrhu na zahájení řízení, zpětvzetí odvolání proti zamítavému rozsudku nebo v důsledku zastavení řízení z jiných důvodů.

V praxi není jednotný názor na otázku, zda lze podle ustanovení § 9 odst. 4 zákona o soudních poplatcích vrátit soudní poplatek, jestliže oprávněný vezme zpět návrh na nařízení soudního výkonu rozhodnutí dříve, než byl zákona nařízen. Lze dovodit, že pro účely vrácení soudního poplatku podle ustanovení § 9 odst. 4 zákona o soudních poplatcích není důvod činit rozdíl mezi poplatkem z návrhu na zahájení řízení podle části třetí občanského soudního řádu 9) a návrhem na nařízení soudního výkonu rozhodnutí podle části páté téhož předpisu. Řízení o výkon rozhodnutí totiž není samostatným druhem občanského soudního řízení.

K výkladu ustanovení § 9, odst. 4, věta druhá:

Některé soudy vycházejí z názoru, že po vydání platebního rozkazu nelze vzít účinně zpět návrh na jeho vydání, pokud nepodal proti platebnímu rozkazu odpor. Tento názor není správný. Není důvod omezit navrhovatele v jeho právu disponovat s návrhem na vydání platebního rozkazu a přivést jej tak do horšího postavením, než které by měl v ostatních případech řízení před soudem, a to i s ohledem na nynější úpravu v ustanovení § 172 odst. 1 o. s. ř., podle něhož platební rozkaz může být vydán i bez výslovné žádosti navrhovatele. S možností dispozice návrhem počítá proto i zákon o soudních poplatcích. Proto je třeba za podmínek uvedených v ustanovení § 9 odst. 4 zákona o soudních poplatcích vrátit soudní poplatek, a to i bez návrhu.

K výkladu ustanovení § 9 odst. 5:

Tato nová úprava v podstatě nevyvolává výkladové problémy a jen ojediněle se vyskytla drobná pochybení.

U okresního soudu v Děčíně byl zjištěn případ, že návrh na rozvod manželství byl vzat zpět po

vyhlášení rozsudku soudem prvního stupně. O vrácení poplatku ve výši jedné poloviny rozhodl odvolací soud v rozhodnutí, jímž rozhodoval o zastavení řízení.

Takový postup odvolacího soudu je prakticky v zájmu rychlého vrácení poplatku a nelze jej vyloučit; k tomuto rozhodnutí je příslušný též soud prvního stupně, jestliže nerozhodl odvolací soud (srov. ustanovení § 11 zákona o soudních poplatcích).

Přeúčtování nedoplatku a přeplatku

V případech, nichž by poplatník měl být vrácen poplatek podle ustanovení § 9 odst. 5, věta třetí, zákona o soudních poplatcích a tento poplatek ve stejné výši dosud poplatníkem zaplacen nebyl, vycházejí některé soudy z názoru, že je třeba obě pohledávky „kompenzovat“, nevymáhat zaplacení a poplatek nevracet.

Tento postup (i když nejde o kompenzace) připouští ustanovení § 23 vyhlášky č. 16/1962 Sb. o přeúčtování přeplatku a nedoplatku na daních téhož poplatníka, které ve smyslu ustanovení § 13 zákona o soudních poplatcích dopadá i na řízení ve věcech poplatků.

Jestliže by měl poplatník nárok na vrácení poloviny poplatků, ale dosud poplatek nezaplatil, ačkoliv mu již poplatková povinnost vznikla, lze i v tom případě provést přeúčtování a vymáhat nedoplatek, který po přeúčtování zůstal.

K výkladu ustanovení § 9 odst. 6:

Výklad tohoto ustanovení by neměl činit potíže, neboť na výši částky, kterou je třeba vrátit, nedoznala právní úprava změny (podle dřívější úpravy šlo o částku 10,- Kčs). Vzhledem k tomu, že v zákoně je výslovně stanoveno, že se vrátí poplatek (přeplatek poplatku), převyšuje-li částku 30,- Kčs, je třeba vracet částky od 31,- Kčs včetně a částky vyšší.

Okresní soud v Českých Budějovicích ve věci sp. zn. 12 C 225/85 nesprávně vrátil poplatek ve výši 20,- Kčs.

Okresní soud v Berouně ve věcech sp. zn. 6 C 154/85 a 5 C 122/85 a okresní soud v Kolíně ve věci sp. zn. 6 C 634/85 nesprávně nevrátil přeplatek poplatku převyšující 30,- Kčs.

Okresní soud ve Svitavách ve věci sp. zn. 6 C 352/85 pochybil v tom směru, že nevrátil přeplatek poplatku. Z návrhu měl být správně zaplacen poplatek ve výši 500,- Kčs, zaplaceno bylo 600,- Kčs. V průběhu řízení došlo mezi účastníky k uzavření smíru, ve kterém se odpůrce zavázal nahradit navrhovateli náklady řízení – poplatek ve výši 600,- Kčs. Soud smír schválil.

K výkladu ustanovení § 10 odst. 1:

Řízení ve věcech soudního výkonu rozhodnutí k vymožení pohledávek ze soudních a notářských poplatků, z peněžitých trestů, pokut a nákladů řízení vymáhaných státem již nejsou osvobozena od soudních poplatků, jak tomu bylo podle ustanovení § 11 odst. 1 písm. g) dříve platného zákona č. 116/1966 Sb. Velká část soudů bez ohledu na tuto změnu poplatků v těchto řízeních nevybírání.

K usměrnění praxe vedlo posléze seznámení soudů se stanoviskem k výkladu ustanovení § 4 odst. 2 zákona č. 147/1984 Sb. a § 271 odst. 1 o. s. ř., jež bylo uveřejněno pod č. 26/1986 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

Některé soudy poukazují na to, že i nyní dochází k obtížím zejména tehdy, když výkon rozhodnutí nařídí (a v té souvislosti uloží povinnost zaplatit soudní poplatek) soud, který není zároveň

oprávněným. Při současném vymáhání poplatku výkonem rozhodnutí je nutné každou z vymožených částek poukazovat na bankovní konto jiného soudu. Lze doporučit, aby soud formuloval v těchto případech výrok rozhodnutí např. takto: „Povinnému se ukládá, aby zaplatil státu soudní poplatek za návrh na výkon rozhodnutí ve výši Kčs. Nařízený výkon rozhodnutí se vztahuje i na vymožení tohoto soudního poplatku. Plátcí mzdy se ukládá, aby poukázal částku sraženou na úhradu soudního poplatku ve výši Kčs na účet okresního (obvodního, městského) soudu v u SBČS“

K výkladu ustanovení § 10 odst. 1 písm. j):

Toto ustanovení nově přiznává osvobození od soudních poplatků pro soudní řízení ve věcech prvního zápisu hospodářských organizací včetně zápisu členů představenstva družstva do podnikového rejstříku; v předcházející úpravě podle zákona č. 116/1966 Sb. obdobné ustanovení nebylo.

Okresní soud Plzeň-město však ve věci sp. zn. Pk 379 při zápisu nové organizace poplatek nesprávně vybral a teprve dodatečně byl soudní poplatek vrácen.

K výkladu ustanovení § 10 odst. 2 písm. j)

Citované ustanovení výslovně rozšiřuje osobní osvobození i na navrhovatele pro řízení o náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem.

U okresního soudu v Karlových Varech ve věci sp. zn. 13 C 77/81 bylo zjištěno pochybení spočívající v tom, že poplatek byl vybrán, ačkoliv žalobce i žalovaný (čs. stát – MNV v ...) byli od poplatku osobně osvobozeni.

K výkladu ustanovení § 10 odst. 4:

Osvobození od soudních poplatků podle ustanovení § 10 odst. 1 zákona o soudních poplatcích, dále v některých případech odstavce druhého a podle odstavce třetího se nevztahuje na poplatky za jednotlivé úkony.

U některých soudů se však vyskytl názor, že jednotlivým úkonem je i sepsání návrhu na zahájení řízení a poplatek by tedy měl být vybírán i v řízení opatrovnickém nebo řízení péče o nezletilé děti. V tomto směru je třeba odkázat na výnos ministerstva financí ČSR č. j. 153/2 355/1985 ze dne 7. 2. 1985 (uveřejněný pro informaci soudů ve Sbírce instrukcí a sdělení ministerstva spravedlnosti ČSR v částce 4/1985, pod č. 10) /10/, který v článku IV stanoví, že poplatek podle položky 20 sazebníku soudních poplatků, tedy za sepsání návrhu nebo odvolání do protokolu, se nevybere od občanů, je-li navrhované soudní řízení osvobozeno od poplatku podle ustanovení § 10 odst. 1 zákona o soudních poplatcích, a v ostatních případech v tomtéž rozsahu, v jakém je žadatel osvobozen od soudních poplatků za navrhované soudní řízení podle ustanovení § 10 odst. 2, 3 zákona o soudních poplatcích.

Osvobození od soudních poplatků přiznané podle ustanovení § 138 o. s. ř. se vztahuje i na poplatky za jednotlivé úkony.

K výkladu ustanovení § 11, věta druhá:

Toto zákonné ustanovení obsahuje novou úpravu rozhodování ve věcech poplatků za řízení před odvolacím soudem.

V praxi dochází k pochybením zejména tehdy, jestliže si soud prvního stupně neujasní, co je předmětem odvolání. Poplatek z odvolání předepisují ve většině případů soudy prvního stupně ještě před tím, než je spis zaslán odvolacímu soudu k rozhodnutí o odvolání. Výjimečně se vyskytl případ,

že odvolatel byl nesprávně vyzván k zaplacení poplatku z odvolání vzorem č. 4a o. s. ř.

Odvolací soud rozhoduje o soudním poplatku prakticky jen tehdy, jestliže odvolatel je od poplatku osvobozen a jeho odvolání bylo vyhověno, a dále v odvolacím řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů.

Není správný názor, že smyslem ustanovení § 11, věta druhá, zákona o soudních poplatcích je pouze stanovit povinnost soudu prvního stupně rozhodnout o poplatku v případech, v nichž v souladu se zákonem o poplatku nerozhodl odvolací soud, nikoliv tedy v případech, kdy se tak stalo opomenutím odvolacího soudu. Takto by se totiž muselo vycházet z toho, že o poplatku v odvolacím řízení rozhoduje pouze odvolací soud. Takový výklad však citované ustanovení zákona nedovoluje. Jestliže soud o poplatku nerozhodl, rozhodne správně soud, proti jehož rozhodnutí odvolání směřovalo (§ 11, věta druhá, zákona o soudních poplatcích). Srov. k tomu také shora uvedený výklad ustanovení § 5 písm. d) zákona o soudních poplatcích.

K výkladu ustanovení § 14:

Soud je povinen poučit poplatníka ve věcech soudních poplatků, aby neutrpěl újmu.

Soudy tuto svou povinnost plní; zejména při nezaplacení poplatku z návrhu zasílají navrhovateli vzor č. 4a o. s. ř. V souvislosti s tím se vyskytly pochybnosti, zda pro postup podle ustanovení § 8 odst. 2 zákona o soudních poplatcích postačí, když doručení výzvy bylo provedeno podle ustanovení § 46 o. s. ř., nebo zda je nutné doručení výzvy podle ustanovení § 47 o. s. ř. S ohledem na možnost zrušení usnesení o zastavení řízení podle ustanovení § 8 odst. 4 zákona o soudních poplatcích postačí doručení podle ustanovení § 46 o. s. ř. Některé soudy zasílají poplatníku namísto vzoru č. 4a o. s. ř. vzor 4 o. s. ř. Tento postup není nesprávný tehdy, jestliže nepřichází v úvahu zastavení řízení v případě nezaplacení poplatku; jinak je třeba zásadně rozlišovat mezi oběma vzory.

Smyslem ustanovení § 14 zákona o soudních poplatcích není poučovat poplatníky bezvýjimečně ve všech případech např. o možnosti podat návrh podle ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř. Poučování povinnosti je třeba dostát v případech, v nichž by se zřetelem k okolnostem poplatník mohl utrpět újmu. Jestliže soud poučovací povinnost splnil, je třeba do protokolu o jednání nebo např. záznamem ve spise podchytit obsah poučení poplatníka (poplatníků).

U některých soudů přetrvávají nedostatky v kontrole placení poplatku z návrhu na zahájení řízení. Vyskytují se případy, kdy soud navrhovatele k zaplacení poplatku splatného podáním návrhu nevyzve, anebo sice vyzve, ale k zaplacení poplatku nevyčká.

Okresní soud Praha-východ ve věci sp. zn. 4 C 718/85 nevyzval navrhovatele k zaplacení poplatku z návrhu a o jeho povinnosti poplatek zaplatil rozhodl až v rozsudku. Ve věci sp. zn. 4 C 396/85 též soud navrhovatele rovněž nevyzval k zaplacení poplatku z návrhu a v rozhodnutí ve věci samé nesprávně uložil odpůrci, aby poplatek zaplatil, že se tak stalo podle výsledku řízení. Ve věci sp. zn. 3 C 32/85 též soud nedoměřil doplatek poplatku navrhovateli a v rozhodnutí ve věci samé nesprávně uložil navrhovateli a odpůrci, aby zaplatili každý polovinu tohoto poplatku.

K výkladu ustanovení § 18 a § 19:

U některých soudů přetrvávají pochybnosti, zda osvobození od soudních poplatků a úlevy na soudních poplatcích, přiznané ministerstvem financí ČSR podle ustanovení § 20 odst. 1 zákona č. 116/1966 Sb., zůstávají v platnosti i po přijetí nynějšího zákona (s výjimkou zákonem zrušeného opatření a výnosu ministerstva financí ČSR uvedených v ustanovení § 19 bod 2 a 3 zákona o soudních poplatcích). V této souvislosti je třeba upozornit na ustanovení čl. VI. výnosu ministerstva financí ČSR č. j. 153/1985, uveřejněného pro informaci soudů ve Sbírce instrukcí a sdělení ministerstva

spravedlnosti ČSR v částce 4/1985 /11/ , který se uvedenou problematikou zabývá.

K uplatňování ustanovení vyhlášky, kterou se provádí zákon o soudních poplatcích

K výkladu ustanovení § 2 odst. 2:

Pro posouzení výše soudního poplatku vybíraného procentem ze základu poplatku (§ 3 zákona o soudních poplatcích) jsou rozhodné okolnosti k době vzniku poplatkové pohledávky (§ 5 téhož zákona). V odvolacím řízení se nelze s úspěchem domáhat změny rozhodnutí, jímž byla uložena povinnost zaplatit poplatek v souvislosti s rozhodnutím ve věci samé (§ 5 písm. d/ citovaného zákona), s poukazem na to, že po vydání rozhodnutí došlo ke změně rozhodujících okolností, jestliže rozhodnutí ve věci samé nebylo odvoláním dotčeno a samostatně nabylo právní moci.

K výkladu ustanovení § 2 odst. 3:

Je třeba upozornit na to, že při vrácení poplatku podle věty druhé tohoto ustanovení je třeba dodržovat ustanovení § 9 odst. 6 zákona o soudních poplatcích, tedy vracet část poplatku jen tehdy, převyšuje-li částku 30,- Kčs (viz shora uvedený výklad k ustanovení § 9 odst. 6 zákona o soudních poplatcích).

K výkladu ustanovení § 5:

Za hospodářské organizace lze považovat pro účely zákona o soudních poplatcích i organizace národních výborů provozující hospodářskou činnost; tento závěr není v rozporu s ustanovením § 18a a § 102 hospodářského zákoníku 12) .

K dodržování Sazebníku soudních poplatků (přílohy k vyhlášce č. 151/1984 Sb. 13))

K výkladu položky 1b:

U některých soudů není jednotná praxe při zpoplatňování návrhů na zahájení řízení podle ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř. Tu je na místě vybrat soudní poplatek podle položky 1 písm. b) Sazebníku (viz poznámka č. 2 k uvedené položce).

K výkladu položky č. 9:

Ze znění tohoto ustanovení je zřejmé, že soudní poplatek se vybírá za pomoc soudu před nařízením soudního výkonu rozhodnutí. Jestliže však soud až v průběhu provádění nařízeného výkonu rozhodnutí zjišťuje nového plátce mzdy povinného, pak nelze vybírat poplatek za tuto činnost soudu.

K výkladu položky č. 10, pozn. 2:

Z návrhu na druhé a další nařízení soudního výkonu rozhodnutí na základě téhož vykonatelného rozhodnutí proti témuž účastníkovi se zaplatí tři čtvrtiny příslušných poplatků, tj. u položky 10 písm. a) 75 z procentní sazby, nejméně však vždy 50,- Kčs, u písm. b) této položky 75 z částky 150,- Kčs.

K výkladu položky č. 22:

Nový sazebník neobsahuje ustanovení obdobné ustanovení položky 19 starého Sazebníku (přílohy dříve platného zákona č. 116/1966 Sb.), které určovalo sazbu poplatku za sdělení jména znalce nebo tlumočníka ze seznamu krajského soudu.

Některé soudy dovozují, že poplatek se nevybírá v těch případech, kdy účastník nebo jiná osoba požádá osobně o sdělení jména znalce nebo tlumočníka ze seznamu vedeného u soudu, že však

naproti tomu za písemné sdělení jiného znalce nebo tlumočníka je třeba vybrat poplatek částkou 10,- Kčs podle položky 22 sazebníku.

Vzhledem k tomu, že v uvedených případech nejde o výpis ze správních záznamů nebo správních spisů vedených soudem, není namístě poplatek vybírat.

Poznámky pod čarou:

- 1) Ve Slovenské socialistické republice viz zákon č. 140/1984 Sb. a vyhlášku č. 142/1984 Sb.
- 2) Seznam těchto vzorů (skupina II) je přílohou č. 6 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy (vydané instrukcí ministra spravedlnosti ČSR z 5. 6. 1973 č. j. 417/73-L), uveřejněného v částce 5 - 6 Sbírky instrukcí a sdělení ministerstva spravedlnosti ČSR. Také Spravovací poriadok pre okresné a krajské súdy, vydaný instrukcí ministra spravedlnosti SSR z 1. 12. 1973 č. 15/1973-L (uveřejněnou v částce 5/1973 Zbierky inštrukcií a oznámení Ministerstva spravodlivosti SSR) má přílohu 6 - Seznam vzorů.
- 3) Srov. k tomu č. 14/1976 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, str. 131.
- 4) v SSR vyhlášky č. 142/1984 Sb.
- 5) Srov. k tomu č. 14/1976 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, str. 126.
- 6) v SSR zákona č. 140/1984 Sb.
- 7) v SSR přílohy k vyhlášce č. 142/1984 Sb.
- 8) zákon č. 99/1963 Sb. (jehož úplné znění se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 78/1983 Sb.)
- 9) zákona č. 99/1963 Sb. (jehož úplné znění se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 78/1983 Sb.)
- 10) V SSR jde o úpravu ministerstva financí SSR u 3. 1. 1985 č. 82365) 1985 (čl. IV a VI), s níž byly soudy v SSR seznámeny v částce 1/1985 Zbierky inštrukcií a oznámení Ministerstva spravodlivosti SSR.
- 11) V SSR jde o úpravu ministerstva financí SSR z 3. 1. 1985 č. 82356) 1985 (čl. IV a VI), s níž byly soudy v SSR seznámeny v částce 1/1985 Zbierky inštrukcií o oznámení Ministerstva spravodlivosti SSR.
- 12) zákona č. 109/1964 Sb. (jehož úplné znění se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 45/1983 Sb.)
- 13) v SSR vyhlášky č. 142/1984 Sb.